

Uvod

Pravna zaštita dece, osoba sa Down sindromom i porodica u kojima oni žive regulisana su, u opštem pravnom sistemu, na principima ljudskih prava - dece i odraslih ljudi. Ljudska i građanska prava su standardizovana i definisana međunarodnim pravnim aktima, te su za sve države članice Ujedinjenih nacija i obavezujuća u smislu donošenja zakonskih osnova za ostvarivanje principa jednakosti svih građana, bez obzira na bilo kakve njihove različitosti.

Na osnovu univerzalnih prava deteta regulisana je pravna zaštita dece i njihovih porodica koje obezbeđuje država.

Međutim, osim sistemskih rešenja za sprovođenje prava deteta u praksi značajna je i opšta svest o pravima deteta i ljudskim pravima. Ovo se posebno odnosi na decu sa posebnim potrebama, a isto tako i na odrasle ljude sa teškoćama u razvoju.

[Aktuelni Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom Republike Srbije](#)

[Pravna zaštita u Republici Srbiji](#)

Većim delom tekst je skup citata koji se odnose na decu sa posebnim potrebama - Down sindromom. Na

Ovom prilikom se zahvaljujemo izdavačima i autorima na ustupljenom materijalu u ime dece sa Down si

"Pravni vodič za roditelje dece sa smetnjama u razvoju" - NVO Velikimali Pančevo , Vojvode Mišića 6, 0

www.velikimali.org

Korišćena je i druga brojna literatura iz koje izdvajamo [Izveštaj o pravima deteta 2003 godine](#) - Centar

"Tekst konvencije o pravima deteta"

KONVENCIJA O PRAVIMA DETETA

Šta je konvencija o pravima deteta

Kada je 1989. godine prvi put usvojena, Konvencija o pravima deteta je značila kulminaciju preko šest decenija napora nevladinih organizacija i drugih eksperata za ljudska prava i izuzetan konsenzus vlada. Sada su se sve osim dve države složile da prihvate standarde ovog značajnog ugovora koji kao prioritet za sve, a posebno vlade, postavlja brigu i zaštitu svake osobe ispod 18 godina - svakog deteta. Konvencija je takođe postavila nove etičke principe i međunarodne norme za ponašanje prema deci, što je daleko višepravnog mandata. Iako su već postojali i drugi međunarodni ugovori i sporazumi koji su se ticali dece. Konvencija je jedinstvena po tome:

- što je sveobuhvatna, jedina koja deci obezbeđuje njihova građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava;
- što je univerzalna, primenljiva na svu decu u svim situacijama i praktično u svim zajednicama naroda;
- što je безусловna, pozivajući čak i one vlade koje nemaju dovoljno sredstava da preduzmu određene mere da zaštite prava dece i;
- što je sveobuhvatna, jer zahteva da sva prava budu suštinska, nedeljiva, međusobno zavisna i jednaka.

Konvencija o pravima deteta sadrži četiri osnovna načela i to su :

- PRAVO NA ŽIVOT I OPSTANAK
- NEDISKRIMINACIJA
- NAJBOLJI INTERESI DETETA I
- UVAŽAVANJE MILJENJA DETETA

U grubim crtama, Konvencijom o pravima deteta države su se složile sa sledećim:

- **priznavanje urođenog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih pripadnika ljudske zajednice predstavlja osnovu slobode, pravde i mira u svetu,**
- **svakom pojedincu pripadaju sva prava i slobode sadržane u njima, bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, veroispovest, političko i drugo ubeđenje, nacionalno ili društveno poreklo i imovinsko stanje, rođenje ili drugi status,**

- detinjstvu pripadaju posebna briga i pomoć,
- porodici, treba da bude pružena neophodna zaštita i pomoć kako bi mogla u potpunosti da preuzme odgovornosti u zajednici,
- treba da raste u porodičnoj sredini, u atmosferi sreće, ljubavi i razumevanja,
- dete treba da bude u potpunosti pripremljeno da živi samostalno u društvu i da bude vaspitano u duhu mira, dostojanstva, tolerancije, slobode, ravnopravnosti i solidarnosti,
- detetu, sa obzirom na njegovu fizičku i mentalnu nezrelost, potrebni posebna zaštita i briga, uključujući odgovarajuću pravnu zaštitu kako pre, tako i posle rođenja
- *prihvatajući* da u svim zemljama sveta ima dece koja žive u izuzetno teškim uslovima i da je takvoj deci neophodna posebna briga,
- *posvećujući* dužnu pažnju značaju tradicija i kulturnih vrednosti svakog naroda za zaštitu i skladan razvoj deteta,
- *svesne* značaja međunarodne saradnje za poboljšanje uslova života dece u svim zemljama, posebno u zemljama u razvoju

Sa sadržajem i tumačenjima konvencije o pravima deteta trebalo bi da budu upoznati svi, UKULJUČUJUĆI i decu, u obimu koji to zahteva starost, učestalost i vrsta kontaktiranja sa decom.

Član 1 Konvencije o pravima deteta

Prema Konvenciji dete je svako ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, ukoliko se, po zakonu koji se primenjuje na dete, punoletstvo ne stiče ranije.

A) Definicija deteta - Nezvanični rezime glavnih odredbi

Detetom se smatra osoba ispod 18 godina, ukoliko se zakonom date zemlje punoletstvo ne stiče ranije.

Dete sa specijalnim potrebama je maloletnik koji je lako, umereno, teže ili teško mentalno nedovoljno razvijeno, obolelo od autizma, višestruko ometeno u razvoju i fizički invalidno dete. Kategorizacija dece sa smetnjama u razvoju vrši se od 5 do 15 godine starosti. Ukoliko se radi o teškoj ometenosti, kategorizacija se može izvršiti i pre pete godine života.

B) Definicija deteta – Srbija

Prema našem pravu *punoletstvo* se stiče sa 18 godina života.

Uslovi za...

...početak i kraj obaveznog obrazovanja

- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja određuje da se u *prvi razred* osnovne škole upisuju deca koja do početka školske godine imaju najmanje šest, a najviše sedam i po godina.

- Ako dete starije od osam i po godina zbog bolesti ili drugih opravdanih razloganije upisano u prvi razred, može da se upiše u odgovarajući razred na osnovu rethodne provere znanja i sposobnosti, a prema uzrastu (čl. 90).

- **Osnovno obrazovanje dece sa posebnim potrebama** traje do devet godina i ostvaruje se u skladu sa školskim programom osnovne škole ili posebnim programom, u skladu sa posebnim zakonom.

- Srednje obrazovanje i vaspitanje traje dve, tri ili četiri godine, u skladu sa posebnim zakonom i školskim programom.

Srednje obrazovanje učenika sa posebnim potrebama traje dve, tri ili četiri godine, u skladu sa školskim programom opšte, srednje stručne škole ili srednje škole za učenike sa smetnjama u razvoju, u skladu sa posebnim zakonom (čl. 87).

...pravo na rad

Dete koje je napunilo 15 godina i ima opštu zdravstvenu sposobnost, može samostalno zasnovati *radni odnos* i raspolagati dohotkom i imovinom koju je steklo svojim radom (član 7, st.

2 ZORO SRJ, član 122, st. 2 ZBPO RS). Istu odredbu sadrži i radno zakonodavstvo Republike Srbije (član 13, st. 1 Zakona o radu RS), uz napomenu da radni odnos sa licem mlađim od 18 godina života može da se zasnjuje uz pismenu saglasnost roditelja ili staraoca, ako takav rad ne ugrožava zdravlje, moral i obrazovanje, odnosno, ako takav rad nije zabranjen zakonom (član 13, st. 3 Zakon o radu RS).

...davanje validne saglasnosti za seksualne aktivnosti

Zakoni izričito ne utvrđuju minimalni uzrast za *pristanak na seksualni odnos*. Međutim, odredbe krivičnih zakona predviđaju kažnjavanje vanbračnog života s detetom starijim od 14 godina (član 115. KZ RS), pa bi se moglo zaključiti da dete do punoletstva ne može dati pristanak na seksualni odnos, izuzev u slučaju kada je zaključen brak.

...zabrana pristupa određenim kategorijama medija s *nasilnim/pornografskim sadržajima*

Prikazivanje programa koji teško ugrožavaju fizički, mentalni ili moralni razvoj maloletnika, zabranjeno je.

...pravo na davanje saglasnosti odnosno izjava

- Prema propisima u oblasti zdravstva, da bi se nad detetom mogla izvršiti hirurška ili druga medicinska intervencija, neophodan je pristanak roditelja, usvojioca ili staraoca. Međutim, ako je život deteta u opasnosti, a usled hitnosti ovaj pristanak nije moguće pribaviti, medicinska intervencija se ipak može preduzeti na osnovu konzilijarnog pregleda (član 10 ZZZ RS).

- Prema pomenutom zakonu abortus je dozvoljen svim licima starijim od 16 godina.

...samostalno istupa u sudu

Zakon o parničnom postupku propisuje da **dete ima parničnu sposobnost u granicama svoje**

poslovne sposobnosti

(član 79, st. 3 ZPP SRJ).

Prema Zakoniku o krivičnom postupku, maloletnik koji je navršio 16 godina može sam podneti predlog ili privatnu tužbu (član 55, st. 2 ZKP), a oštećeni koji je navršio 16 godina, takođe je ovlašćen da sam daje izjave i preduzima radnje u postupku (član 65, st. 2 ZKP).

Za razmišljanje: Ako je dete lišeno poslovne sposobnosti nažalost lišeno je i parnične sposobnosti. Ovo takođe važi i za odrasle osobe? Da li se oni ikako mogu izboriti za svoja prava bez pomoći sa strane pod uslovom da je pomoć takva da ne krši osnovne i najbolje interese deteta?

...pravo na biranje prebivališta i aranžmana u vezi viđanja u slučaj u kada se roditelji razilaze

Prema Zakonu o putnim ispravama, pravo na putnu ispravu imaju i maloletna i punoletna lica. Do navršene 14. godine života maloletnik koji nema svoj pasoš može, na zahtev roditelja ili drugog zakonskog zastupnika, biti upisan u pasoš jednog roditelja ili drugog zakonskog zastupnika. Maloletnik stariji od 14 godina mora imati sopstvenu putnu ispravu. Ako je dete starije od pet godina, pored upisa u pasoš roditelja ili drugog zakonskog zastupnika mora biti i fotografija deteta

...priznavanje očinstva-materinstva

Dete koje je napunilo 16 godina može priznati *očinstvo i materinstvo* (član 93. ZBPO RS), a u ovom uzrastu potrebna je njegova saglasnost i ako neko lice želi da ga prizna kao svoje dete (član 95 ZBPO RS). Za usvojenje deteta starijeg od 10 godina potrebna je njegova/njena saglasnost (član 156, st. 3 ZBPO RS).

...davanje saglasnosti na usvajanje

Zakonodavstvom Republike Srbije predviđena je mogućnost uvida u relevantnu dokumentaciju o potpunom usvojenju za usvojioce i usvojenika sa navršenih 16 godina, dok tu mogućnost

nemaju prirodni roditelji koji su dali saglasnost za usvojenje (član 173 ZBPO RS).

Osnovni principi

Član 2. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice ove Konvencije će poštovati i obezbeđivati prava utvrđena ovom Konvencijom svakom detetu koje se nalazi pod njihovom jurisdikcijom bez ikakve diskriminacije i bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, veroispovest, političko ili drugo uverenje, nacionalno, etničko ili socijalno poreklo, imovinsko stanje, onesposobljenost, rođenje ili drugi status deteta, njegovog roditelja ili zakonskog staratelja.

2. Strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mere kako bi se obezbedila zaštita deteta od svih oblika diskriminacije ili kažnjavanja zasnovanog na statusu, aktivnostima, izraženom mišljenju ili uverenju detetovih roditelja, zakonskih staratelja ili članova porodice.

A) Nediskriminacija - Nezvanični rezime glavnih odredbi

Sva prava primenjuju se na svu decu bez diskriminacije. Države imaju obavezu da štite decu od svih oblika diskriminacije i da preduzimaju pozitivne akcije u cilju promocije njihovih prava.

B) Nediskriminacija – Srbija

Princip nediskriminacije i posebno ranjiva i zapostavljena deca. Država je svesna velikog broja dece koja su posebno zapostavljena i ranjiva. To se odnosi, pre svega, na decu koja su identifikovana u okviru kategorije siromaštva, decu sa posebnim potrebama i decu bez roditeljskog staranja. Država, međutim, nije sprovela poseban program kojim bi identifikovala tačan broj dece koja žive na ulici, dece sa sa posebnim potrebama koja su sa svojim porodicama, dece koja su žrtve nasilja ili bilo kog oblika eksploatacije.

Članom 2. Povelje o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama SCG, zabranjena je diskriminacija na osnovu porekla, rođenja, rase, pola, veroispovesti, ili sličnog statusa. Član 13 Ustava Srbije zabranjuje diskriminaciju, između ostalog, na osnovu rođenja i socijalnog

porekla. U praksi, pravosudni i administrativni organi se retko bave ovakvom vrstom zaštite. Prvo, ne postoji navika za postavljanjem zahteva pred nadležne organe za ovakvom vrstom zaštite od diskriminacije. Drugo, tužilaštva ne pokreću postupke po službenoj dužnosti. Potrebno je napomenuti da u Srbiji ne postoji poseban nadzor nad ostvarivanjem prava iz Konvencije, tako da se ne razmatra ni pitanje principa nediskriminacije.

Član 3. Konvencije o pravima deteta

1. U svim aktivnostima koje se tiču dece, bez obzira da li ih preduzimaju javne ili privatne institucije socijalnog staranja, sudovi, administrativni organi ili zakonodavna tela, najbolji interesi deteta biće od prvenstvenog značaja.
2. Strane ugovornice se obavezuju da detetu obezbede takvu zaštitu i brigu koja je neophodna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i obaveze njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili drugih pojedinaca koji su pravno odgovorni za dete i u tom cilju će preduzeti sve odgovarajuće zakonodavne i administrativne mere.
3. Strane ugovornice će obezbediti da se institucije, službe i ustanove odgovorne za brigu ili zaštitu dece prilagode standardima koje su utvrdili nadležni organi, posebno u oblasti sigurnosti, zdravlja, u pogledu broja i podobnosti osoblja, kao i stručnog nadzora.

A) Najbolji interesi deteta - Nezvanični rezime glavnih odredbi

Svi postupci koji se tiču deteta preduzimaju se u skladu sa njegovim najboljim interesima. Države će obezbediti odgovarajuću brigu o detetu u slučaju kada roditelji ili staratelji to ne čine.

B) Najbolji interesi deteta - Srbija

Najbolji interesi deteta i relevantno zakonodavstvo Ni Povelja ni Republički Ustav ne proklamuju izričito princip da će najbolji interesi deteta biti od prvenstvenog značaja u svim aktivnostima koje se tiču dece. U Povelji se samo garantuje posebna zaštita deteta. Slično je i u Ustavu Srbije (član 28, st. 1 i član 29, stav 1). Opštim odredbama Zakona o braku i porodičnim odnosima Republike Srbije predviđena je obaveza društvene zajednice da pruži zaštitu deci uvek kada to njihovi interesi zahtevaju (član 7, st. 3 ZBPO RS), a deca o kojoj se roditelji ne staraju uživaju posebnu društvenu zaštitu (član 13, st. 1 ZBPO RS). Zakon o braku i porodičnim odnosima RS reguliše *obaveze državnih organa i javnih institucija u skladu sa ovim opštim načelima*. Tako je organ starateljstva, koji vrši opšti nadzor nad vršenjem roditeljskog prava, dužan da preduzme potrebne mere radi zaštite ličnih i imovinskih prava i interesa deteta (član 133, st. 1 ZBPO RS).

Osnovni vidovi

zaštite dece bez roditeljskog staranja

su usvojenje, organizovani smeštaj u drugu porodicu i drugi oblici porodičnog smeštaja, a odluka o njihovoj primeni donosi se na osnovu svestranog razmatranja svakog pojedinačnog slučaja i mogućnosti izbora onog oblika porodične zaštite deteta koji u najvećoj mogućoj meri odgovara njegovim potrebama (čl. 148 i 149 ZBPO RS). Zakon predviđa da je usvojenje dopušteno ako je korisno za usvojenika (član 152 ZBPO RS). U postupku u bračnim sporovima takođe postoje odredbe čiji je cilj zaštita interesa deteta. U postupku u sporovima iz odnosa roditelja i dece, organ starateljstva može detetu postaviti posebnog staraoca ako između roditelja i deteta postoje u toj parnici suprotni interesi (član 372 ZBPO RS). Organ starateljstva ima pravo da učestvuje u sporovima iz porodičnih odnosa između roditelja i dece uvek kada oceni da to zahtevaju opravdani interesi deteta (član 375 ZBPO RS). Posebne mere zaštite interesa deteta predviđene su i u oblasti

maloletničkog

pravosuđa

. Kada je reč o krivičnom postupku prema deci, organi koji učestvuju u postupku dužni su da postupaju obazrivo, vodeći računa o duševnoj razvijenosti, osetljivosti, ličnim svojstvima i privatnosti deteta, kako vođenje krivičnog postupka ne bi štetno uticalo na njegov/njen razvoj (član 466 ZKP SRJ).

Član 4. Konvencije o pravima deteta

Strane ugovornice će preduzeti sve potrebne zakonodavne, administrativne i ostale mere za ostvarivanje prava priznatih u ovoj Konvenciji. U pogledu ekonomskih, socijalnih i kulturnih

prava, Strane ugovornice će preduzeti takve mere maksimalno koristeći svoja raspoloživa sredstva, a gde je to potrebno, u okviru međunarodne saradnje.

A) Ostvarivanje prava- Nezvanični rezime glavnih odredbi

Države moraju da učine sve što je u njihovoj moći da bi se prava predviđena ovom Konvencijom ostvarila.

Član 5 Konvencije o pravima deteta

Strane ugovornice će poštovati odgovornosti, prava i dužnosti roditelja ili, gde je takav slučaj, članova šire porodice ili zajednice, kako je predviđeno lokalnim običajima, zakonskih staratelja ili drugih osoba zakonski odgovornih za dete, da bi se omogućilo, na način koji je u skladu sa razvojnim mogućnostima deteta, odgovarajuće usmeravanje i savetovanje u ostvarivanju prava priznatih ovom Konvencijom.

A) Prava i obaveze roditelja u odnosu na razvojne mogućnosti deteta- Nezvanični rezime glavnih odredbi

Države moraju poštovati prava i odgovornost roditelja, odnosno proširene porodice, da usmeravaju i savetuju dete u vezi njegovih prava, shodno njegovim razvojnim mogućnostima.

Član 6. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice priznaju da svako dete samim rođenjem ima pravo na život.
2. Strane ugovornice će obezbediti u najvećoj mogućoj meri opstanak i razvoj deteta.

A) Opstanak i razvoj- Nezvanični rezime glavnih odredbi

Svako dete ima neotuđivo pravo na život, a država ima obavezu da obezbedi njegov opstanak i razvoj.

B) Opstanak i razvoj - Srbija

Zastupljenost principa prava na život, opstanak i razvoj u nacionalnom zakonodavstvu Pravo na život garantovano je članom 11. Povelje a takođe je proklamovano nepostojanje smrtno kazne. Isto se odnosi i na Ustav Srbije (član 14). U cilju zaštite dece naročito su predviđena delo ubistva deteta pri porođaju, kao i kvalifikovani oblici dela navođenja na samoubistvo i pomaganja u samoubistvu ako su učinjeni prema detetu mlađem od 14 godina, odnosno prema detetu između 14 i 18 godina (čl. 50 i 51 KZ RS). Mere za sniženje stope smrtnosti odojčadi i dece U Srbiji ne postoje odgovarajući programi za registrovanje, istragu i izveštavanje o smrti i uzrocima smrti dece.

Abortus, stopa i dozvoljenost abortusa Zakon o postupku prekida trudnoće nalaže da se prekid trudnoće može izvršiti samo na zahtev trudne žene. Jedino za prekid trudnoće kod lica mlađeg od 16 godina i lica potpuno lišenog poslovne sposobnosti, potrebna je i pismena saglasnost roditelja, odnosno staraoca. Ako se saglasnost ne može pribaviti od roditelja, odnosno staraoca zbog njihove odsutnosti ili sprečenosti, potrebno je pribaviti saglasnost nadležnog organa starateljstva. Ove odredbe ne bismo mogli okvalifikovati kao diskriminatorske jer smatramo da su usmerene ka zaštiti interesa i sprečavanju mogućih zloupotreba kada su u pitanju prekidi trudnoća kod pomenutih lica. Na taj način država je obezbedila nediskriminaciju u smislu

dozvoljenosti abortusa.

Član 7. Konvencije o pravima deteta

1. Dete će biti registrovano odmah nakon rođenja i imaće od rođenja pravo na ime, pravo na sticanje državljanstva i i koliko je to moguće, pravo da zna ko su mu roditelji i pravo na njihovo staranje.

2. Strane ugovornice će obezbediti primenu ovih prava u skladu sa svojim nacionalnim zakonom i svojim obavezama u skladu s odgovarajućim međunarodnim instrumentima iz ove oblasti, posebno u slučajevima u kojima bi dete u suprotnom bilo apatrid.

A) Ime i državljanstvo- Nezvanični rezime glavnih odredbi

Dete ima pravo na ime od rođenja. Dete ima pravo na sticanje državljanstva i, ukoliko je moguće, pravo da zna svoje roditelje i da bude čuvano od strane roditelja

Član 8. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice se obavezuju da poštuju pravo deteta na očuvanje identiteta, uključujući državljanstvo, ime i porodične odnose u skladu sa zakonom, bez nezakonitog mešanja.

2. U slučajevima kada je dete nezakonito lišeno nekih ili svih elemenata svog identiteta, strane ugovornice će obezbediti odgovarajuću pomoć i zaštitu kako bi mu što pre bio vraćen identitet.

A)Pravo na identitet - Nezvanični rezime glavnih odredbi

Država ima obavezu da štiti i ukoliko je potrebno obezbedi ponovno uspostavljanje svih bitnih aspekata detetovog identiteta. To uključuje ime, državljanstvo i porodične veze.

Član 9. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice će obezbediti da dete ne bude odvojeno od svojih roditelja protiv njihove volje, osim kada nadležne vlasti, uz sudski nadzor, odrede u skladu sa važećim zakonom i postupkom, da je takvo odvajanje neophodno u najboljem interesu deteta. Takva odluka može biti neophodna u određenom slučaju, kao npr. ako roditelji zlostavljaju ili zanemaruju dete ili žive odvojeno pa se mora doneti odluka o mestu stanovanja deteta.

2. U svakom postupku koji proizilazi iz stava 1 ovog člana, sve zainteresovane strane imaju mogućnost da učestvuju u postupku i da iznesu svoje mišljenje.

3. Strane ugovornice će poštovati pravo deteta odvojenog od jednog ili oba roditelja da redovno održava lične odnose i neposredne kontakte sa oba roditelja, osim ako je to u suprotnosti sa najboljim interesima deteta.

4. U slučajevima kada je razdvajanje posledica mere koju je preduzela strana ugovornica, kao što je pritvor, hapšenje, egzil, deportacija ili smrt (uključujući smrt koja je nastupila iz bilo kog razloga dok je osoba pod merom države) jednog ili oba roditelja deteta, ta strana ugovornica će, na zahtev, pružiti roditeljima, detetu ili, prema potrebi, nekom drugom članu porodice,

neophodne informacije o tome gde se nalazi odsutni član (članovi) porodice, osim ako bi pružanje takve informacije bilo štetno po dobrobit deteta. Strane ugovornice će dalje osigurati da samo podnošenje takvog zahteva ne proizvede nikakve negativne posledice po osobu (osobe) na koju se odnosi.

A) Odvajanje od roditelja - Nezvanični rezime glavnih odredbi

Dete ima pravo da živi sa svojim roditeljima, osim u slučaju kada se u odgovarajućem postupku oceni da je odvajanje od roditelja u najboljem interesu deteta. Dete ima pravo da održava kontakt sa oba roditelja ukoliko je odvojeno od jednog od njih ili od oba roditelja.

Član 10. Konvencije o pravima deteta

1. U skladu sa obavezom strana ugovornica, shodno članu 9, stav 1, zahtevi deteta ili njegovih roditelja da uđe na teritoriju strane ugovornice ili je napusti radi ponovnog spajanja porodice, strane ugovornice će rešavati na pozitivan, human i ekspeditivan način. Strane ugovornice će dalje obezbediti da podnošenje takvog zahteva ne prouzrokuje nikakve štetne posledice za podnosiocima i članove njihove porodice.

2. Dete čiji su roditelji nastanjeni u različitim državama će imati pravo da, osim u izuzetnim okolnostima, redovno održava lične odnose i neposredne kontakte sa oba roditelja. U tom cilju i u skladu sa obavezom strana ugovornica shodno članu 9, stav 2, strane ugovornice će poštovati pravo deteta i njegovih roditelja da napuste svaku zemlju, uključujući i sopstvenu, kao i da uđu u svoju zemlju. Pravo na napuštanje bilo koje zemlje, biće podložno samo ograničenjima propisanim zakonom i koja su potrebna radi zaštite nacionalne bezbednosti, javnog poretka (*ordre public*), javnog zdravlja ili morala ili prava i sloboda drugih i koja su u skladu sa ostalim pravima priznatim u ovoj Konvenciji.

A) Spajanje porodice - Nezvanični rezime glavnih odredbi

Deca i njihovi roditelji imaju pravo da napuste bilo koju zemlju i da uđu u svoju zemlju u cilju spajanja porodice ili održavanja odnosa između dece i roditelja.

Član 11. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice će preduzeti mere za borbu protiv nezakonitog prebacivanja i zadržavanja dece u inostranstvu.

2. U tom cilju, strane ugovornice će podsticati zaključivanje bilateralnih ili multilateralnih sporazuma ili pristupanje postojećim sporazumima.

A) Nezakonito prebacivanje i nevraćanje dece- Nezvanični rezime glavnih odredbi

Država ima obavezu da predupredi kidnapovanje i zadržavanje dece u inostranstvu, bilo da to radi roditelj ili neko drugi i da u tim slučajevima preduzima odgovarajuće mere.

Član 12. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice će obezbediti detetu koje je sposobno da formira svoje sopstveno mišljenje, pravo slobodnog izražavanja tog mišljenja o svim pitanjima koja se tiču deteta, s tim to se mišljenju deteta posvećuje dužna pažnja u skladu sa godinama života i zrelošću deteta.

2. U tom cilju, detetu će posebno biti pružena mogućnost da bude saslušano u svim sudskim i administrativnim postupcima koji se tiču deteta, bilo neposredno ili preko zastupnika ili odgovarajućeg organa, na način koji je u skladu sa procesnim pravilima nacionalnog zakona.

A) Izražavanje mišljenja- Nezvanični rezime glavnih odredbi

Dete ima pravo na slobodno izražavanje sopstvenog mišljenja i pravo da se njegovo mišljenje uzme u obzir u svim stvarima i postupcima koji ga se neposredno tiču .

Član 13. Konvencije o pravima deteta

1. Dete ima pravo na slobodu izražavanja; pravo obuhvata slobodu da traži, prima i daje informacije i ideje svih vrsta bez obzira na granice, bilo usmeno, pismeno ili štampano, u umetničkoj formi ili preko bilo kog drugog sredstva informisanja po izboru deteta.

2. Primena ovog prava može biti predmet određenih ograničenja, ali samo takvih koja su određena zakonom i neophodna:

(a) radi poštovanja prava ili ugleda drugih; ili

(b) radi zaštite nacionalne bezbednosti ili javnog poretka (*ordre public*), ili javnog zdravlja ili morala.

A) Sloboda izražavanja - Nezvanični rezime glavnih odredbi

Dete ima pravo da slobodno izražava svoje poglede, da traži, prima i saopštava informacije i ideje svih vrsta i na razne načine, bez obzira na granice.

Član 14. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice će poštovati pravo deteta na slobodu misli, savesti i veroispovesti.
2. Strane ugovornice će poštovati prava i obaveze roditelja i, u određenim slučajevima zakonskih staratelja, radi usmeravanja deteta na ostvarivanje njegovog prava na način koji je u skladu s razvojnim sposobnostima deteta.
3. Sloboda izražavanja veroispovesti ili uverenja može biti predmet samo takvih ograničenja koja su određena zakonom i potrebna da zaštite javnu sigurnost, poredak, zdravlje, ili moral i osnovna prava i slobode drugih.

A) Sloboda misli, savesti i veroispovesti - Nezvanični rezime glavnih odredbi

Država će poštovati pravo deteta na slobodu misli, savesti i veroispovesti i pravo i obavezu roditelja da ih u tome usmeravaju.

Član 15. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice će priznati pravo deteta na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja.
2. Ostvarivanju ovih prava ne mogu biti postavljena nikakva ograničenja, osim onih koja su u skladu sa zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu i u interesu su nacionalne sigurnosti ili javne bezbednosti, javnog poretka (*ordre public*), zaštite javnog zdravlja ili morala ili zaštite prava i sloboda drugih.

A) Sloboda udruživanja- Nezvanični rezime glavnih odredbi

Deca imaju pravo na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja.

Član 16. Konvencije o pravima deteta

1. Nijedno dete neće biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom mešanju u njegovu privatnost, porodicu, dom ili prepisku, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled.

2. Dete ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog mešanja ili napada.

A) Zaštita privatnosti - Nezvanični rezime glavnih odredbi

Deca imaju pravo na zaštitu od mešanja u njihovu privatnost, dom, porodicu i ličnu prepisku i pravo na zaštitu svoje časti i ugleda.

Član 17. Konvencije o pravima deteta

Strane ugovornice uvažavaju značajnu ulogu sredstava javnog informisanja i obezbediće da dete ima pristup informacijama i materijalima iz različitih nacionalnih i međunarodnih izvora, posebno onih koji su usmereni na razvoj njegovog socijalnog, duhovnog i moralnog dobra i fizičkog i mentalnog zdravlja. U tom cilju, strane ugovornice će:

(a) podsticati sredstva javnog informisanja da šire informacije i materijal od društvenog i kulturnog interesa za dete u skladu sa duhom člana 29;

(b) podsticati međunarodnu saradnju u izradi, razmeni i širenju takvih informacija i materijala iz različitih kulturnih, nacionalnih i međunarodnih izvora;

(c) podsticati izdavanje i distribuciju dečjih knjiga;

(d) podsticati sredstva javnog informisanja da posvete posebnu pažnju jezičkim potrebama deteta koje pripada manjinskoj grupi ili je domorodac;

(e) podsticati razvoj odgovarajućih smernica za zaštitu deteta od informacija i materijala štetnih po njegovo dobro, imajući u vidu odredbe članova 13 i 18.

A) Pristup odgovarajućim informacijama- Nezvanični rezime glavnih odredbi

Država će obezbediti da deca imaju pristup informacijama i materijalima iz različitih izvora. Država će podsticati sredstva javnog informisanja da šire informacije od društvene i kulturne koristi za dete i preduzimati mere da decu zaštiti od štetnih informacija i materijala.

Član 18. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice će uložiti najveće napore da se obezbedi priznavanje principa da oba roditelja imaju zajedničku odgovornost u podizanju i razvoju deteta. Roditelji ili, u zavisnosti od slučaja, zakonski staratelji imaju prevashodnu odgovornost za podizanje i razvoj deteta. Najbolji interesi deteta će biti njihova osnovna briga.

2. U cilju garantovanja i unapređivanja prava iz ove Konvencije, strane ugovornice će pružiti odgovarajuću pomoć roditeljima ili zakonskim starateljima u ostvarivanju odgovornosti za podizanje deteta i obezbeđivati razvoj ustanova, kapaciteta i službi za zaštitu dece.

3. Strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere da obezbede da deca zaposlenih roditelja koriste usluge i kapacitete dečje zaštite koji im pripadaju.

A) Odgovornost roditelja- Nezvanični rezime glavnih odredbi

Oba roditelja imaju zajedničku odgovornost za podizanje deteta. Država će pružiti pomoć roditeljima u ostvarivanju odgovornosti za podizanje dece i obezbediti razvoj ustanova, kapaciteta i službi za zaštitu i brigu o deci.

Član 19. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće zakonske, administrativne, socijalne i obrazovne mere za zaštitu deteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povređivanja ili zlostavljanja, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući seksualno zlostavljanje, dok je pod brigom roditelja, zakonskih zastupnika ili bilo koje druge osobe koja se brine o detetu.

2. Takve zaštitne mere, treba, prema potrebi, da uključuju efikasne postupke za donošenje socijalnih programa za obezbeđivanje neophodne podrške detetu i onima koji se o detetu staraju, kao i drugih oblika zaštite i sprečavanja, utvrđivanja, prijavljivanja, prosleđivanja, istrage, postupanja i praćenja slučajeva ovde navedenog zlostavljanja deteta i, po potrebi, obraćanja sudu.

A) Zaštita od zlostavljanja i zanemarivanja - Nezvanični rezime glavnih odredbi

Država će zaštititi dete od svih oblika maltretiranja dok je pod brigom roditelja ili drugih osoba koje se o njemu brinu i uspostaviće odgovarajuće programe prevencije i pomoći žrtvama zlostavljanja.

Član 20. Konvencije o pravima deteta

1. Detetu koje je privremeno ili stalno lišeno porodične sredine ili kojem, u njegovom najboljem interesu, ne može biti dopušteno da u takvoj sredini ostane, imaće pravo na posebnu zaštitu i pomoć države.
2. Strane ugovornice će u skladu sa svojim nacionalnim zakonima obezbediti alternativnu brigu za takvo dete.
3. Takva briga može da uključi, između ostalog, smeštaj u drugu porodicu, *kafalah* prema islamskom pravu, usvojenje ili, ako je neophodno, smeštaj u odgovarajuće ustanove za brigu o deci. Pri razmatranju rešenja, dužna pažnja će biti posvećena potrebi uspostavljanja kontinuiteta u podizanju deteta kao i etničkom, religioznom, kulturnom i jezičkom poreklu deteta.

A) Zaštita dece bez roditelja - Nezvanični rezime glavnih odredbi

Država je obavezna da obezbedi posebnu zaštitu deci lišenoj roditeljskog staranja i da osigura smeštaj takve dece u odgovarajuće alternativne porodice ili ustanove. U zbrinjavanju dece lišene roditeljskog staranja dužna pažnja će biti posvećena detetovom kulturnom poreklu.

Član 21. Konvencije o pravima deteta

Strane ugovornice koje priznaju i/ili dozvoljavaju sistem usvajanja će obezbediti da najbolji interesi deteta budu od prevashodne važnosti i one će:

(a) obezbediti da usvojenje deteta odobravaju samo nadležni organi koji utvrđuju, u skladu sa odgovarajućim zakonima i postupkom i na osnovu svih relevantnih i pouzdanih informacija, da je usvojenje dopušteno s obzirom na status deteta u odnosu na roditelje, rodbinu i zakonske staratelje i da su se, ukoliko je tako propisano, zainteresovana lica saglasila sa usvojenjem nakon upoznavanja sa svim bitnim činjenicama, a na osnovu stručnih mišljenja u meri kojoj su ona nužna.

(b) priznati da se međudržavno usvojenje može smatrati alternativnim načinom brige o detetu, ukoliko se dete ne može smestiti u drugu porodicu ili biti usvojeno ili se o detetu ne može na pogodan način voditi briga u zemlji njegovog porekla;

(c) obezbediti da dete na koje se primenjuje međudržavno usvojenje uživa svu zaštitu i standarde jednake onima koji postoje u slučaju nacionalnog usvojenja;

(d) preduzeti sve odgovarajuće mere da obezbedi da u međudržavnom usvojenju smeštaj nema za posledicu neopravdanu finansijsku korist za one koji u tome učestvuju;

(e) unaprediti, kada je to pogodno, ciljeve ovog člana zaključivanjem bilateralnih ili multilateralnih dogovora ili sporazuma i nastojati da se u tom okviru obezbedi da smeštanje deteta u drugu zemlju sprovode nadležne vlasti ili organi.

A) Usvojenje- Nezvanični rezime glavnih odredbi

U zemljama koje priznaju i dopuštaju usvojenje ono će biti izvedeno u skladu sa najboljim interesom deteta i to samo uz saglasnost nadležnih vlasti i uz mere zaštite deteta.

Član 22. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere da se obezbedi da dete koje traži

izbeglički status ili koje se smatra izbeglicom u skladu sa važećim međunarodnim ili nacionalnim zakonom i postupkom, bilo da je bez pratnje, bilo da je u pratnji roditelja ili neke druge osobe, dobije odgovarajuću zaštitu i humanitarnu pomoć u uživanju prava utvrđenih ovom Konvencijom i drugim međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima ili humanitarnom pravu, čije su strane ugovornice navedene države.

2. U tom cilju, strane ugovornice će obezbediti, ukoliko smatraju za shodno, saradnju u svim naporima Ujedinjenih nacija i drugih nadležnih međuvladinih ili nevladinih organizacija koje sarađuju sa Ujedinjenim nacijama da zaštite takvo dete i da njemu/njoj pomognu da pronađe roditelje ili druge članove porodice, da bi se dobile informacije potrebne za ponovno sjedinjenje. U slučajevima kada roditelji ili drugi članovi porodice ne mogu biti pronađeni, detetu će biti pružena ista zaštita kao i svakom drugom detetu koje je stalno ili privremeno lišeno porodične sredine iz bilo kog razloga, kako je utvrđeno ovom Konvencijom.

A) Deca izbeglice- Nezvanični rezime glavnih odredbi

Dete izbeglica ili dete koje traži izbeglički status ima pravo na posebnu zaštitu. Država ima obavezu da sarađuje sa odgovarajućim organizacijama koje pružaju takvu zaštitu i pomoć.

Član 23. Konvencije o pravima deteta

1. Strane ugovornice priznaju da mentalno ili fizički nesposobno dete treba da uživa pun i kvalitetan život, u uslovima koji obezbeđuju dostojanstvo, unapređuju samopouzdanje i olakšavaju njegovo aktivno učešće u zajednici.

2. Strane ugovornice priznaju pravo invalidnog deteta na posebnu brigu i ohrabrivaće i obezbeđivati, prema raspoloživim sredstvima, detetu koje ispunjava uslove i onima odgovornim za brigu o njemu, pružanje pomoći koja se zahteva i koja je primerena stanju deteta i mogućnostima roditelja ili drugih koji o detetu brinu.

3. Uvažavajući posebne potrebe nesposobnog deteta, pomoć koja se pruža u skladu sa stavom

2, biće besplatna, uvek kada je to moguće, uzimajući u obzir finansijske mogućnosti roditelja ili drugih koji brinu o detetu i biće osmišljena tako da obezbedi nesposobnom detetu delotvoran pristup i sticanje obrazovanja, obuke, zdravstvene zaštite, usluga rehabilitacije, pripremu za zapošljavanje i mogućnosti rekreacije na način koji vodi postizanju najveće moguće socijalne integracije i individualnog razvoja deteta, uključujući njegov kulturni i duhovni razvoj.

4. Strane ugovornice će unapređivati, u duhu međunarodne saradnje, razmenu odgovarajućih informacija na polju preventivne zdravstvene zaštite i medicinskog, psihološkog i funkcionalnog lečenja nesposobnog deteta, uključujući i širenje i pristup informacijama o metodama rehabilitacije, obrazovanja i profesionalnih usluga, sa ciljem da omogući stranama ugovornicama da unaprede svoje sposobnosti i veštine i da prošire svoja iskustva u ovim oblastima. U tom smislu, posebno će se voditi računa o potrebama zemalja u razvoju.

A) Invalidna i deca ometena u razvoju- Nezvanični rezime glavnih odredbi

Mentalno ili fizički nesposobno dete ima pravo na posebnu negu, obrazovanje i osposobljavanje za rad, koji će mu obezbediti potpun i dostojan život i postizanje za njega najvišeg stepena samostalnosti i socijalne integracije.

Pravna zaštita – nacionalno zakonodavstvo

Prava osoba sa invaliditetom uređena su između ostalog međunarodnim dokumentima univerzalnog karaktera i dokumentima koji se bave specifično pravima osoba sa invaliditetom.

Na osnovu međunarodnopravnih instrumenata proizilaze tri osnovna zaključka:

- princip jednakosti prava sadržanih u korpusu ljudskih prava koja predstavljaju sastavni deo

međunarodnopravnih instrumenata odnosi se na sva lica, uključujući i lica sa invaliditetom

- lica sa invaliditetom imaju i specifična prava
- ne postoji jedinstvena lista specifičnih prava, već se ona nalaze u velikom broju pravnih instrumenata ili su priznata u sudskoj praksi.

USTAV REPUBLIKE SRBIJE

Ustav Republike Srbije, kao najopštiji akt našeg pozitivnog zakonodavstva, generalno zabranjuje diskriminaciju (u širem tumačenju i osoba sa invaliditetom).

Građani su jednaki u pravima i dužnostima i imaju jednaku zaštitu pred državnim i drugim organima bez obzira na rasu, pol, rođenje, jezik, nacionalnu pripadnost, veroispovest, političko ili drugo uverenje, obrazovanje, socijalno poreklo, imovno stanje ili koje lično svojstvo.

Slobode i prava ostvaruju se, a dužnosti se ispunjavaju na osnovu Ustava, osim kad je Ustavom predviđeno da se uslovi za ostvarivanje pojedinih sloboda i prava utvrđuju zakonom. Zakonom se može propisati način ostvarivanja pojedinih sloboda i prava kad je to neophodno za njihovo ostvarivanje.

Zloupotreba sloboda i prava čoveka i građanina protivustavna je i kažnjiva, onako kako je to zakonom predviđeno.

Obezbeđuje se sudska zaštita sloboda i prava zajemčenih i priznatih Ustavom.

- Svako ima pravo na zaštitu zdravlja.
 - Deca, trudnice i stara lica imaju pravo na zdravstvenu zaštitu iz javnih prihoda, kad to pravo ne ostvaruju po nekom drugom osnovu, a druga lica pod uslovima utvrđenim zakonom.
 - Svako ima pravo na rad.
 - Jamči se sloboda rada, slobodan izbor zanimanja i zaposlenja i učešće u upravljanju.
- Svakome je, pod jednakim uslovima, dostupno radno mesto i funkcija.

- Građanima koji su delimično sposobni za rad zajemčuje se osposobljavanje za odgovarajući posao i obezbeđuju se uslovi za njihovo zapošljavanje, u skladu sa zakonom.
 - Država obezbeđuje socijalnu sigurnost građanima koji su nesposobni za rad, a nemaju sredstva za izdržavanje.
-

Umesto rezimea Konvencije o pravima deteta...

1. **prava na odgovarajuću brigu i staranje od strane države** (čl.4, 6, 8, 11, 18, 23, 24, 26, 27, 39, 40)
2. **lična prava** (čl. 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 28, 29, 30, 31)
3. **prava na zaštitu** (čl. 19, 20, 22, 25, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38)
 - Konvencija u članu 5 ističe prava i odgovornost roditelja, odnosno proširene porodice, da usmeravaju i savetuju dete u vezi njegovih prava, shodno njegovim razvojnim mogućnostima

I) Definicija deteta

- Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama (čl. 36)
- Ustav RS (čl. 42, st 1)
- Zakon o braku i porodičnim odnosima (čl. 15, st. 1 i 2; čl. 42, st. 1; čl. 49, st.2; čl. 93; čl. 95; čl. 122, st. 1 i 2; čl. 156, st. 3; čl. 173; čl. 340; čl. 341, st. 2; čl.397, st. 2; čl. 399, st.3)
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti RS (čl. 10)
- Zakon o postupku prekida trudnoće u zdravstvenoj ustanovi RS (čl. 2)
- Zakon o osnovnoj školi (član 44, st. 1 i 2; čl. 62, st. 1)
- Zakon o osnovama radnih odnosa (član 7, st. 2; čl. 35; čl. 41)
- Zakon o radu (čl. 13, st. 1 i 3; čl. 35; čl. 67)
- Osnovni krivični zakon (čl. 72; čl. 73)
- Krivični zakon RS (čl. 115; čl. 132)

- Zakonik o krivičnom postupku (čl. 65, st. 2; čl. 486; čl. 487)
- Zakon o vojsci Jugoslavije (čl. 288-291)
- Zakon o parničnom postupku (čl. 55, st. 2; čl. 79, st. 3)
- Zakon o jugoslovenskom državljanstvu (čl. 8 - 21)
- Zakon o nasleđivanju (čl. 79)
- Zakon o društvenim organizacijama i udruženjima građana Republike Srbije (čl. 27)
- Zakon o udruživanju građana u udruženja, društvene organizacije i političke organizacije koje se osnivaju za teritoriju SRJ (čl. 9)
- Zakon o radiodifuziji (čl. 19)
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (čl. 86; čl. 87; čl. 90)

II) Nediskriminacija

Zabrana diskriminacije stavljena je na sam početak Povelje o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama, najvišem aktu o ljudskim pravima Srbije i Crne Gore. Formulacija iz relevantnog člana (3) je sasvim zadovoljavajuća: "Zabranjena je svaka neposredna ili posredna diskriminacija, po bilo kom osnovu, pa i na osnovu..." Kod navođenja posebnih osnova nema uzrasta, što bi bilo potrebno, ali se taj nedostatak može prebroditi podvođenjem pod opštu zabranu po "bilo kom osnovu". Na nivou Srbije, u Ustavu te republike, nema odredbe o jednakosti svih pred zakonom, što je veliki nedostatak. U tom aktu se govori samo o "građanima" a diskriminacija je zabranjena samo kada potiče od državnih i drugih organa. Dakle, po Ustavu Srbije, država nema obavezu da sprečava diskriminaciju onda kada se kao njeni nosioci pojavljuju drugi društveni subjekti. Posebno zabrinjava što se kao osnov za diskriminaciju ne navodi ona koja nastaje po osnovu smetnji u razvoju. U Krivičnom zakonu Republike Srbije diskriminacija je proglašena za krivično delo ali u relevantnoj odredbi čl. 60. tog Zakona, kao osnove za diskriminaciju navodi samo ograničeni broj dela.

- Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama (čl. 2, st. 1; čl. 3, st. 3; čl. 25 st. 2; čl. 30; čl. 32, st. 4)
- Ustav RS (čl. 13; čl. 29, st. 4; čl. 46, stav 5)
- Zakon o kretanju i boravku stranaca SRJ (čl. 52; čl. 55)
- Zakona o izbeglicama RS (čl. 2)
- Osnovni krivični zakon (čl. 134, st 1)
- Krivični zakon RS (čl. 60; čl. 61)
- Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina (čl. 3)
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (čl. 46, st.1 i 2; čl. 95, st.1, tač. 4)
- Zakon o javnom informisanju (čl. 38; čl. 39)
- Zakon o radiodifuziji (čl. 78, st. 1, tač. 2)

III) Opstanak i razvoj

- Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama (čl. 11, st. 1)
- Ustav RS (čl. 14, st. 1)
- Krivični zakon RS (čl. 50; čl. 51; čl. 122 - 125; čl. 129 - 131; čl. čl.133)
- Zakon o matičnim knjigama RS (čl. 27)
- Zakon o braku i porodičnim odnosima (čl. 3)

IV) Najbolji interesi deteta

- Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama (čl.39, st. 1;čl. 45, st. 2)
- Ustav RS (čl. 28, st. 1; čl. 29, st. 1; čl. 30, st. 2; čl. 38, st. 3; čl. 39, st. 2)
- Zakon o braku i porodičnim odnosima (čl. 7, st. 3; čl. 13, st. 1; čl. 133, st. 1;čl. 134; čl. 135; čl.136; čl. 137; čl. 139, st. 1; čl. 148; čl. 149; čl. 152; čl. 177; čl.197; čl. 202; čl. 211, st. 1; čl. 219; čl. 250, st. 1; čl. 353; čl. 355; čl. 372, čl. 373;čl. 375; čl. 377; čl. 391)
- Zakonik o krivičnom postupku (čl. 466; čl. 473; čl. 494, st. 1; čl. 474)
- Zakon o javnom informisanju (čl. 41; čl.42)
- Zakon o radiodifuziji (čl. 8, st.2, tač. 1; čl. 19; čl. 104, st. 2; 104, stav 3; čl. 113)

*Molimo Vas da ukoliko uočite netačnosti javite kako bi smo ih ispravili.